

Kinderen van Onno en Gele: Abeke, Evert (Ermgard), Ewe, Relof en Hisse van Ewsum

(2^e generatie, tweede helft 15^e eeuw, begin 16^e eeuw)

Albert van der Kaap

Sum Ewsumani, nec muto nomen (Ik ben en blijf Ewsum)

Uit het huwelijk van Onno en Gela werden drie of vier zonen geboren en vijf dochters. We bespreken hier die kinderen van wie voldoende relevante gegevens beschikbaar zijn. Aan zoon Wigbold en zijn vrouw is een apart artikel gewijd.

Abeke van Ewsum

Zoon Abeke van Ewsum, geboren rond 1460 en overleden in 1503, trouwde in 1495 met Ida Onsta, dochter van Abel Hiddes Onsta (ca 1435-21 november 1483 in Sauwerd) en Hille Jarges (ca 1440-10 augustus 1499).

Hille Jarges

Hille Jarges, getrouwd met Abel Onsta, was een dochter van Evert Jarges en Peterken ten Holte.

Evert Jarges was een zoon van Coppen Jarges en Odekijn Schelge.

Hille, schoonmoeder van Abeke, was dus een dochter van Evert, broer van Albert Jarges, die met Onno, de vader van Abeke, op pelgrimsreis naar het Heilige Land was geweest.

Op het eind van de vijftiende eeuw woedde er in Groningen een heftige strijd om de macht tussen de stad Groningen en de Ommelanden. De Ommelanders, ook de Van Ewsums, kozen in dit conflict de kant van Albrecht van Saksen, sinds 1498 gouverneur van Friesland, en Edzard I de Grote van Oostfriesland. In 1499 liep de borg Ewsum tijdens deze strijd zware schade op.

Abeke was onder graaf Edzard bevelhebber van Appingedam, waar hij in 1503 stierf zonder wettige kinderen na te laten. Hij had een natuurlijke zoon, Hercules van Ewsum, die werd opgeleid in het fraterhuis in Groningen. Dit fraterhuis of klerkenhuis werd door de Broederschap des Gemeenen Levens ergens tussen 1432 en 1436 in Groningen gesticht en bereikte zijn grootste bloei onder het rectoraat van Goswinus van Halen (ca 1509- 1530). In de Groningse St. Walburgkerk was in 1464 een altaar voor de priesters van het klerkenhuis opgericht door de rijke weldoenster der broeders,

Ludeken/Ludekina ter Bruggen, weduwe van ridder Albert Jarges, de man die samen met Onno van Ewsum naar het Heilige Land ging.¹

Abekes weduwe, Ida Onsta, schonk in 1528 een jaarlijkse rente aan de vicarie van het Heilig-Kruis in de Hippolythuskerk te Middelstum.

Evert (Ermgard) van Ewsum

Dochter Evert (Ermgard) van Ewsum, geboren rond 1462, trouwde op 20 juli 1486 met Johan van Rechteren, zoon van Otto van Heeckeren van Rechteren en Stephanica van den Rutenberge. Johan stierf in 1500 kinderloos.

Ewe van Ewsum

Dochter Ewe van Ewsum trouwde met Henrick van Camphuysen, zoon van Claes van Camphuysen en Margriet van der Hoevelick, uit dit huwelijk werden zeven kinderen geboren. Zij woonden na 1501 op Huize de Leemcuyl.

Tijdens hun huwelijk zijn er heel wat strubbelingen geweest in de familie Ewsum over het erfenisdeel van Ewe. Haar broers wilden haar niet uitbetalen. Een broer van Ewe, Abeke, heeft op zijn sterfbed zijn broers verzocht om Ewe het haar toekomende uit te keren opdat hij zijn zielerust zou krijgen. Zelfs dat hielp niet, noch een brief van de Graaf van Buren, een scheidsrechterlijke uitspraak en evenmin een uitspraak van Graaf Edward in 1511. Maar door tussenkomst van familie en vele procedures later (Henrick liet het er niet bij zitten) is er toch uiteindelijk een overeenkomst gesloten.

Relof van Ewsum

Zoon Relof van Ewsum, geboren ca. 1465, overleden 1532, trouwde (huwelijkscontract 1 juni 1507) met Luts (Luytge) Harinxma van Sneek, overleden in 1537, dochter van Bockel Harinxma, hoofdclerk te Sneek, en Ansk Juwanga; Luts hertrouwde met dr. Keimpe Martena. Relof was hoofdclerk te Middelstum (1494-1512) en werd in 1514 tot ridder geslagen.

Toen Wigbold, broer van Relof, was gestorven moest Beetke, diens weduwe, het hoofd aan een onopgeloste erfkwestie met Relof, de enige nog levende broer van haar man. Het lag voor de hand, dat Relof na de dood van Wigbold aan het hoofd van de familie kwam te staan, maar Beetke betwistte hem deze positie. Zij wilde familieslot Ewsum in Middelstum voor haar eigen kinderen behouden, evenals de borg Mensinge in het Drentse Roden. De borg in Roden had haar schoonvader als zomerverblijf aangeschaft en werd bewoond door Relof en diens enige zoon Onno.

In 1532 stierf Relof en vijf jaar later ook zijn zoon Onno, zonder wettige nakomelingen na te laten. Beetke en haar zoons kwamen onmiddellijk na Onno's overlijden in actie om hun belangen veilig te stellen, zo blijkt uit een verslag van de stadhouder. Ze erkenden zijn testament niet, waarin hij zijn weduwe het levenslang vruchtgebruik van zijn goederen en de rente daarvan gaf, en respecteerden zijn wens om bij zijn ouders in Sneek te worden begraven evenmin. Op aansporing van Beetke paktten haar zoons Johan en Hidde het opgebaarde lichaam van Onno Relofszoon brutaalweg uit de parochiekerk in Roden.

Ze laadden het riekende lijk op een wagen, vervoerden het naar Middelstum en begroeven het daar, waarna ze meteen na de bijzetting van de kansel lieten afkondigen, dat ze zijn testament als ongeldig verwierpen en zijn goederen naar zichzelf toe trokken. Onno's weduwe was wanhopig, ook al omdat haar geliefde pleegdochtertje, Onno's buitenechtelijke kind, haar ontnomen werd en onder

¹ <https://bit.ly/37UBLQI>

de hoede werd gesteld van Beetke op Nienoord.

Na jarenlang procederen slaagden de Van Ewsums in hun opzet om Onno's verslagen weduwe van borg Mensinge te verdrijven, waarna Johan, zoon van Wigbold en Beetke, erin trok. De stadhouder wees moeder Beetke aan als drijvende kracht achter dit staaltje machtsvertoon. Hij noemde haar onwrikbaar en meedogenloos.²

Hisse van Ewsum

De dochter van Onno, Hisse (gestorven na 1534), was een ontwikkelde vrouw van ruime opvattingen, zegt Maria Hartgerink. Zij is prioress van de abdij Marienthal te Norden in het noordwesten van Duitsland.³ Hisse verheugde zich erop haar nichtje bij zich te krijgen om samen van haar boeken te profiteren. Voor haar schoonzuster en de kinderen laat zij enige „evangelien” overschrijven (vermoedelijk toch wel in de landstaal) om haar die ten geschenke te zenden. Zij voelt zich bitter gegriefd, wanneer de geestelijke staat en het „beslot” van 't klooster in verachting raken. Zij treedt af als prioress, omdat ze de hervorming niet kan buitenhouden; een tijdlang vind ze gastvrijheid in 't gezin van haar broer Wigbold; ze verlangde evenwel terug naar de rust en afgeslotenheid van 't kloosterleven en sleet haar laatste jaren in het klooster van Selwerd.

Hisse was, volgens Maria Hartgerink, een vrouw van ruime opvattingen. Het lijkt niet onwaarschijnlijk dat dat ook gold voor Abeke en zijn zoon Hercules, die de Fraterschool van de Broeders des Gemene Levens in Groningen bezocht en mogelijk ook voor de overige kinderen. Zij zullen katholieken zijn geweest met sympathieën voor op zijn minst bepaalde aspecten van het gedachtegoed van de Aduarder kring. Mogelijk gold ook voor hen ook al dat er sprake was van een diffuus geloof, waarvan Wiebe Jannes Formsma (1903-1999) zegt: *'Er was sprake van een vrijzinnig, gematigd katholicisme met meer of mindere tendensen naar de hervorming, onder invloed van mensen als Wessel Gansfort.*⁴

² Deze informatie is, nagenoeg letterlijk, overgenomen uit: Alies Pegtel (2019). Zakenvrouw zonder scrupules. Hoe Beetke van Rasquert haar imperium uitbreidt. In *Historisch Nieuwsblad*, maart 2019, nr. 3.

³ <http://resources.huygens.knaw.nl/vrouwenlexicon/lemmata/data/EwsumHisse>

⁴ Formsma, Wiebe Jannes (1903-1999) (1968). *Het voorspel van de 80-jarige oorlog in Stad en Landen*. Samenvatting van een lezing gehouden voor de historische vereniging 'Stad en Landen' op 21 februari 1968. https://www.groningerarchieven.nl/images/projecten/Voorspel1766_77.1968_web.pdf